

Prefață

Notă către cititor

„Nu poți cunoaște distribuția, dacă nu ai programul seriei!“ susțin plasatorii la spectacole, cînd trec printre staluri. Într-o manieră similară, am putea spune: „Nu poți înțelege teologia fără definiții.“

Dicționarul de termeni teologici încearcă să ofere o înțelegere succintă a unui număr de circa trei sute de termeni și concepte semnificative, pe care, cu siguranță, le veți întîlni în cărțile și articolele teologice pe care le veți citiți. Cuvintele definite includ și expresii-cheie din alte limbi, mai ales latină și germană, ca și nume ale unor teologi care au jucat un rol esențial în istoria teologiei.

Cînd folosiți dicționarul de față, trebuie să aveți în vedere cîteva lucruri. Mai întîi, formatul cărții este simplu: termenii, expresiile și numele sînt aranjate în ordine alfabetică. În al doilea rînd, ne-am concentrat atenția asupra definițiilor de bază, general acceptate. Descrierile noastre nu sînt abordări exhaustive și, de aceea, caută să ofere o cunoaștere de bază, practică, a conceptelor. Această cunoaștere practică ar trebui, la rîndul ei, să vă ofere posibilitatea de a dobîndi o înțelegere mai cuprinzătoare a textelor teologice pe care le citiți, a prelegerilor pe care le audiați sau chiar a informațiilor pe care le găsiți în dicționarele teologice exhaustive. În al treilea rînd, deși cea mai mare parte a materialului pe care îl prezentăm este, în general, acceptat de diversele tradiții creștine, din cînd în cînd reiese clar faptul că scriem dintr-o perspectivă evanghelică cuprinzătoare, protestantă.

Acest dicționar este o carte de referință, deci nu ne așteptăm să fie citit din scoarță în scoarță; anticipăm însă că îl veți avea alături pe masa de lucru cînd citiți cărți teologice și îl veți putea

consulta când întâlnești termeni care nu vă sînt familiari. Studenții îl pot folosi ca pe o „fișă“ în procesul de pregătire pentru examenele care se concentrează asupra definițiilor.

Fiind o carte de referință, dicționarul are trimiteri și referințe interne. Termenii sau expresiile marcate cu asterisc constituie cuvinte-titlu în cadrul dicționarului. Indicațiile *vezi* sau *vezi și* trimit la cuvintele-titlu care ar putea oferi informații suplimentare. Abrevierile tipice folosite în lucrările de referință de felul acestui dicționar includ *c.* (*circa*) pentru „aproximativ“, *n.* pentru „născut“ și *m.* pentru „mort“.

Ca membri ai Bisericii lui Hristos și ca ucenici ai lui Isus, considerăm că lecturile teologice aduc o mare satisfacție. Sperăm că sînteți de aceeași părere și că dicționarul de față vă va ajuta în acest demers.

Autorii

A

a posteriori, a priori. Termeni folosiți pentru a arăta dacă o aserțiune are la bază experiența (*a posteriori*) sau este independentă de ea (*a priori*). De exemplu, dacă cineva analizează creația și constată că ea are o structură organizată, poate trage concluzia *a posteriori* (adică pe baza observării creației) că Dumnezeu există ca determinant causal al acesteia. Dar, dacă existența lui Dumnezeu poate fi dovedită fără a recurge la experiența senzorială, atunci existența lui Dumnezeu este susținută *a priori*.

acomodare. Termen folosit pentru a arăta că Dumnezeu Se face cunoscut oamenilor prin cuvinte și în moduri pe care mintea umană finită să le poată înțelege. Cel mai semnificativ exemplu de acomodare a lui Dumnezeu la omenire îl constituie venirea lui Isus Hristos — prin care Dumnezeirea a luat chip omenesc. *Vezi și* întrupare.

adevăr. Ceea ce reflectă realitatea factuală și/sau spirituală. Unii gânditori consideră adevărul doar din perspectiva categoriilor intelectuale, considerîndu-l afirmația a ceea ce este. De aceea, adevărul desemnează aserțiunile sau afirmațiile factuale (factualitatea) corecte. De curînd, unii gânditori au început să sugereze că adevărul este subiectiv, relativ și pluralist. Văzut din perspectivă teologică, adevărul își are temeiul în ființa și voința Dumnezeului triunic. Prin urmare, tot ceea ce reflectă ființa și voința lui Dumnezeu este adevăr. Mai mult, Isus Hristos este adevărul prin faptul că este *revelația lui Dumnezeu.

adiaphora. Elemente ale credinței care nu sînt esențiale *mîntuirii. În gîndirea luterană, au fost considerate *adiaphora* acele practici ale bisericii care nu sînt nici poruncite, nici interzise de Scriptură. În accepțiunea contemporană, *adiaphora* constituie aspectele care nu sînt abordate în mod clar de Scriptură, pe care creștinii le pot crede sau practica liber, cu conștiința curată înaintea lui Dumnezeu, și care nu afectează mîntuirea.

adopție. Actul prin care Dumnezeu îi face pe oameni, altminteri străini, parte din familia spirituală a lui Dumnezeu, considerându-i moștenitori ai bogățiilor slavei divine. Această adopție are loc atunci când primim prin credință lucrarea lui Isus Hristos Fiul (Ioan 3:16), fiind născuți din Duhul (Ioan 3:5-6) și primim Duhul înfierii (Rom. 8:15-16). *Vezi și reconciliere.*

adopționism. Teorie care susține că Dumnezeu L-a adoptat pe Isus din Nazaret ca Fiu. Cu alte cuvinte, Isus S-a născut om, dar a devenit Fiul lui Dumnezeu la un anumit moment al vieții Sale. Această teorie nu reflectă textele biblice care desemnează relația eternă a lui Isus cu Tatăl (ex.: Ioan 17:5).

advent. Termen care, literal, înseamnă „venire“ sau „sosire“ și se referă la venirea lui Isus Hristos pe pământ, pentru a oferi *mîntuire prin viața, moartea, învierea și înălțarea Sa. Creștinii sînt acum în așteptarea unui al doilea advent, când Hristos Se va întoarce pe pământ în trup, pentru a întîmpina Biserica și a judeca popoarele. Termenul *Advent* desemnează și acea perioadă din anul bisericesc în care biserica se pregătește să comemoreze Prima Venire a lui Hristos pe pământ (Crăciunul). Perioada Adventului cuprinde cele patru duminici anterioare zilei de Crăciun. *Vezi și parousia.*

agnosticism. Termen al cărui sens literal este „fără cunoaștere“, fiind format din două cuvinte grecești, *a* (fără) și *gnosis* (cunoaștere). Într-un sens mai formal, *agnosticismul* desemnează un sistem de credințe care suspendă opiniile personale despre afirmațiile religioase (ex.: „Dumnezeu există“), deoarece se presupune că acestea nu pot fi nici dovedite, nici infirmate sau deoarece astfel de afirmații sînt considerate irelevante. *Vezi și ateism.*

al treilea scop al Legii. Adăugarea unui al treilea scop al legii divine, dincolo de rolul ei de a suprima răutatea omenească și de a acționa ca „pedagog“ care îi conduce pe păcătoși la Hristos. Din perspectiva celui de-al treilea scop, Legea constituie un îndrumător pentru credincioșii aflați pe drumul către *sfințire. Tradiția *luterană tinde să se concentreze

asupra primelor două scopuri, pe cînd teologii *reformați acordă un loc important și celui de-al treilea scop, ducînd la o accentuare și mai puternică a sfințirii, văzută ca proces de creștere în ascultare de legea divină.

alegere. Cuvînt biblic folosit pentru a vorbi despre procesul prin care Dumnezeu alege diferite persoane, care să împlinescă scopurile bune ale lui Dumnezeu. În termeni generali, *alegerea* poate desemna selectarea de către Dumnezeu a unor persoane pentru un tip de slujire, iar în sens restrîns, se referă la alegerea de către Dumnezeu a unor persoane care să moștenească *mîntuirea prin Isus Hristos. Doctrina alegerii a fost subiectul unor dezbateri intense, mai ales între teologii *calviniști și cei *arminieni, încă din timpul Reformei. Alți teologi (ex.: Karl *Barth) încearcă să evite dezbaterea calvinisto-arminiană, sugerînd că alegerea făcută de Dumnezeu este, întîi de toate, alegerea lui Hristos, și nu alegerea indivizilor spre mîntuire.

alegerea necondiționată. Concepție (*calvinistă) potrivit căreia *alegerea, înțeleasă ca determinare a destinului oamenilor, se bazează pe *decretul suveran și etern al lui Dumnezeu, și nu pe simpla preștiință divină a faptului că aceștia vor respinge sau vor accepta *mîntuirea prin Isus Hristos (cum susțin în general *arminienii).

alegorie, metoda alegorică. Alegoria este o povestire în care detaliile corespund sau revelează un înțeles „ascuns“, „superior“ sau „mai profund“. Metoda alegorică de interpretare consideră că povestirile biblice ar trebui să fie interpretate căutînd înțelesul „spiritual“ la care face trimitere sensul literal. *Vezi și tipologie.*

amilenism. Credința că cei o mie de ani menționați în Apocalipsa 20 nu reprezintă o perioadă de timp specifică dintre Prima și A Doua Venire a lui Hristos. Mulți amileniști cred că *mileniul se referă la domnia cerească a lui Hristos și a sfinților trecuți din viață, în timpul Erei Bisericii. Potrivit amileniștilor, Apocalipsa 20 susține că întoarcerea lui Hristos va avea loc la sfîrșitul istoriei, iar Biserica se află actualmente în era finală a istoriei. *Vezi și premilenism; postmilenism.*